

i Bet-Choron, Gamla, Rama i Ramatajim z grobem Samuela (*qeber Samuel han-nabi*), imponującej, ultranowoczesnej budowli Sądu Najwyższego (którego sam wiceprezes objaśniał jego historię i strukturę, a następnie w kilku grupach umożliwił szczegółowe jego zwiedzenie), „Talmudic Village”, jak i – zwykle niedostępnych dla zwiedzających – sal i pomieszczeń Knesetu z doskonale wyposażoną biblioteką włącznie i możliwością przysłuchania się aktualnie odbywającym się obradom Knesetu.

Do dodatkowych osobistych przeżyć tego (czwartego z kolei) mego pobytu w Ziemi Św. należało: spotkanie z gronem osobiście zaproszonych w domu prof. Nahuma Rakovera, współpielgrzymowanie w dniach przed Kongresem z grupą tarnowską pod doskonałym, wprawnym kierownictwem ks. prof. Michała Bednarza (któremu także tą drogą raz jeszcze najserdeczniej dziękuję), 3-dniowy pobyt po Kongresie w Hajfie na zaproszenie rodziny żydowskiej (dr A. Lavyel), zwłaszcza całodzienna wyprawa do starożytnego (z epoki kananejskiej) Dan, aż po samą granicę syryjską, z drugimi – obok Baniias – źródłami Jordanu, oraz 2-godzinna z górą interesująca rozmowa ze słynnym O. Danielem Rufeisenem, konwertytą – karmelitą na górze Karmel, gdzie w ramach odprawianych Mszy św. i nabożeństw nadarzyła się także sposobność poznania drugiego działającego tam od lat kilku polskiego karmelity.

Pieniężno

Ks. BERNARD WODECKI SVD

Ks. Bernard Wodecki SVD

KONGRES BIBLIJNY W LJUBLJANIE (1996)

W bieżącym roku ukończono szczęśliwie rozpoczęte przed dziesięciu laty prace nad nowym tłumaczeniem całego Pisma Świętego na współczesny język słoweński, ze związłym komentarzem i wprowadzeniem do poszczególnych ksiąg. Z tej okazji bibliści Słowenii z ks. prof. Jože Krašovcem na czele, zorganizowali w Ljubljanie (pol. Lublana) w dniach 17–20 września 1996 r., na wielką skalę zakrojony kongres, choć skromnie nazywany sympozjum międzynarodowym – *Mednarodni Simpozij o interpretaciji Svetega Pisma (ob izidu novega Slovenskega prevoda Svetega Pisma – z okazji nowego przekładu Pisma Św.)*. Miał on według zamysłu organizatorów spełnić, i rzeczywiście spełnił, kilka ważkich celów: spotkanie biblistów i znawców literatury (zwłaszcza specjalistów od tłumaczeń Biblii w różnych językach) ze Wschodu i Zachodu, podzielenie się radością z dokonania wielkiego niewątpliwie dzieła narodu słoweńskiego u progu jego niepodległości, jakim jest nowa Biblia w jego języku, spotęgowanie zainteresowania

i zaangażowania w sprawy dotyczące Pisma Św., zmanifestowanie jego roli jednoczącej różne narody i kultury oraz ekumeniczne zbliżenie wyznań chrześcijańskich (a także Żydów) na płaszczyźnie słowa Bożego (Biblia ta ma charakter ekumeniczny).

Kongres biblijny w Ljublanie odbywał się pod auspicjami wielu liczących się w świecie instytucji naukowych i był w znacznej mierze przez nie sponsorowany. Honorowy patronat nad nim objęli: premier Słowenii, arcybiskup Ljubljany i wielki kanclerz Wydziału Teologii uniwersytetu miejscowego oraz prezes Słoweńskiej Akademii Umiejętności i Sztuk.

Kongres zgromadził uczonych z ponad 25 krajów. Z Polaków, oprócz piszącego te słowa, uczestniczył także prof. Leszek Moszyński z uniwersytetu Gdańskiego (z małżonką). Obaj wygłosiliśmy – na zaproszenie organizatorów – referaty (zob. niżej). Byli ponadto zgłoszeni i zapowiedzeni we wstępnym programie, ale nie przybyli: Czesław Miłosz, St. Urbańczyk (Kraków), Anna Świderkówna i Mieczysław Basaj (Warszawa).

Każdy z uczestników otrzymał przy rejestracji starannie wydany w formie książkowej (200 stron) dwujęzyczny (angielsko-słoweński) program ze szczegółowym wykazem prelegentów, ich tematów, terminów i miejsc ich wystąpień, ze streszczeniem większości referatów, z dokładnym omówieniem imprez towarzyszących, z pełną treścią wygłoszonych w ich ramach przemówień i tekstów oraz wielu innymi pożytecznymi informacjami dotyczącymi szczegółów kongresu.

Wszystkie obrady odbywały się w nowoczesnym, doskonale dostosowanym gmachu – centrum kultury i kongresów, tzw. „Cankarjev Dom”, tuż naprzeciw parlamentu Słowenii.

Uroczystą ceremonię otwarcia kongresu i związane z nim przyjęcie we wtorek 17 września zaszczytli m.in.: premier J. Drvnošek, ks. arcybiskup A. Suštar, prezes Katolickiej Federacji Biblijnej, ks. bp W. Egger, prezydent Słoweńskiej Akademii Umiejętności i Sztuk, prof. F. Bernik, ambasador Izraela w Słowenii, Y. Sher, liczni przedstawiciele uniwersytetów, kilku innych biskupów i przedstawiciele bratnich wyznań mających swój udział w tłumaczeniu nowej Biblii, i wielu innych dyplomatów i osobistości. Wszystkich powitał serdecznie główny organizator i przewodniczący Komitetu Kongresu, ks. prof. Jože Krašovec, po nim przemawiali kolejno wszyscy co dopiero imiennie wymienieni. Występowały chóry uniwersyteckie, zespoły artystyczne i orkiestry Ljubljany.

Tematykę obrad kongresu w Ljublanie ująć można w kilka zasadniczych kręgów, w ramach których podam tytuły ważniejszych referatów z zaznaczeniem ośrodków, z którymi związani są ich prelegenci.

I. ZASADY TŁUMACZENIA PISMA ŚW.:

A. A. A l e k s e e v (Sankt Petersburg): Cechy i kryteria właściwego tłumaczenia Biblii; K. G a n t a r (Ljubljana – dalej: L.): „Non verbum ad verbum, sed sensum ad sensum”; M. H o l c (Rzym): Zasady i problematyka tłumaczenia Pisma Św.; A. W a g n e r (Moguncja): Znaczenie teorii języka dla tłumaczenia Biblii; M. C i m o s a (Rzym): „Tłumacząc Stary Testament” – Rola wariantów greckich przy translacji tekstów Księgi Genesis:

II. WYDANIA BIBLIJ – TŁUMACZENIA:

J. K r a š o v e c (L.): Charakterystyka nowego tłumaczenia słoweńskiego Biblii; M. P e k l a j (L.): Stałe, powtarzające się wyrażenia w Pięcioksięgu; J. K o s (L.): Recepcja Biblii w literaturze słoweńskiej; P. W e i s s (L.): Przegląd nowego tłumaczenia Biblii słoweńskiej od strony językowej; Leszek M o s z y Ń s k i (Gdańsk): Dwa słowiańskie tłumaczenia Psalterza w epoce renesansu: słoweńskie: Primož Trubara (1566) i polskie – Szymona Budnego (1572) – podobieństwa i różnice ich metod translacji (referat wygłoszony w j. niemieckim); ks. Bernard W o d e c k i S V D (Pieniężno): Trzy nowe powojenne edycje [katolickie] całej Biblii: Biblia i komentarz KUL, BT i BP (referat przedstawiony w j. angielskim); M. G a r z a n i t i (Florencja): Od egzegezy biblijnej do odkrycia korzeni kultury słowiańskiej – ze studiów nad słowiańską Ewangelią od Josefa Dobrowsky'ego do J. Kopitara; Ch. H a n n i c k (Würzburg): Rekonstrukcja starosłowiańskich Ewangelii u Josefa Vajsa oraz ich domniemane podkłady (*Unterlagen*) greckie; A. R e b i ć (Zagrzeb): Tłumaczenia Biblii na język chorwacki; S. B o t i c a (Zagrzeb): Biblia a chorwacka tradycja kulturowa; F. P r e m k (L.): Rozwiązania problemów Psalmu 137 u pierwszych pisarzy słoweńskich; C. K r o n s t e i n e r (Salzburg): Problem istnienia części tłumaczenia [z Wulgaty] na j. starosłoweński przed starobułgarską Biblią Metodego z 882 r. (dał odpowiedź twierdzącą); A. K o z h y n a v a (Mińsk, Białoruś): Biblijny cytat z Mt 18, 11 w starych tekstach słowiańskich; D. D u n k o v (Salzburg): Niektóre pomyłki w tłumaczeniu Biblii Metodego z 882 r.; M. B a k k e r (Amsterdam). Czy Cyryl i Metody mylnie przetłumaczyli Dzieje Apostolskie? (sugeruje, że błędy mogły wynikać ze skażonego podkładu greckiego); A. D e l i c o s t o p o u l o s (Ateny): Przegląd ważniejszych tłumaczeń greckich całej Biblii aż po dzień dzisiejszy; J. P o g a č n i k (Naribor, Słowenia): Rola tłumaczenia Dalmatina z 1584 r.; V. A n t i ć-S t o j č e v s k a (Skopje): Biblia w Macedonii; A. Z. K i š (Zagrzeb): Osobliwości tłumaczeń w chorwackiej literaturze głagolickiej; G. W e r n e r i M. S a l o w s k i (Budziszyn – dwugłos): Najnowsze tłumaczenie całej Biblii na j. łużycki; H. R. C o o p e r Jr. (Bloomington): Początki kościelnego tłumaczenia słoweńskiego (sugerował, że już przed św. Metodą istniały słow. tłumaczenia przynajmniej czytań mszalnych); C. M. M a c R o b e r t (Oksford): Tradycja tekstualna kościelnego Psalterza słoweńskiego do XV wieku; E. S u r k o v a (Mińsk B.): Podstawy filozoficzne i lingwistyczne koncepcji tłumaczenia Konstantyna Filozofa; S. N i k o l o v a (Sofia): Interpretacja ksiąg poetyckich ST w dziele św. Klemensa z Ochrid; F. J. T h o m s o n (Antwerpia): Zarys tekstu ST w kościelnej Biblii Słoweńskiej; A. T a l (Tel-Awiv): Pięcioksiąg hebrajski w oczach tłumacza Samarytańskiego; M. K l e i n (Jerozolima): Targumy aramejskie – tłumaczenie a interpretacja; M. S a e b (Oslo): Problemy i doświadczenia w związku z nowym norweskim tłumaczeniem Biblii; B. M e t z g e r (Princeton): Pierwsze tłumaczenie Nowego Testamentu na pensylwański dialekt niemiecki; S. P. B r o c k (Oksford): Potrzeba nowego tłumaczenia Nowego Testamentu na język syryjski.

III. METODY INTERPRETACJI PISMA ŚW.

J. P l e v n i k (Toronto): Niektóre zagadnienia morfokrytyki; M. F i s h b a n e (Chicago): Problemy hermeneutyczne w midraszu rabinistycznym; J. G n i l k a (Monachium): „Wirkungsgeschichte” – jedna z nowszych metod w pracy nad Biblią; H. C h a r l e s w o r t h (Princeton): Fenomenologia a hermeneutyka biblijna (niektóre problemy); K. M. W o s c h i t z (Graz): Mit, słowo i kult jako kategorie religijne – hermeneutyka terminów „widzieć i słyszeć”, „obraz i słowo”, „przestrzeń i czas”; D. J. A. C l i n e s (Sheffield): Postmodernizm w studiach biblijnych?; P. S. G r e c h (Rzym): „Regula fidei” jako zasada hermeneutyczna w egzegezie patrystycznej; J. P l e v n i k (Toronto): Lonergana teoria poznania a hermeneutyka morfokrytyki; N. H o h n j e c (Zagrzeb): Matthias Flaccius Illyricus – ojciec nowoczesnej hermeneutyki; I. T e s h i m a (Harvard University): Krytyka tekstu a starożytna interpretacja Biblii; A. S. V. D e l i v a n o v a (St. Petersburg): Opowiadania ludowe jako typ interpretacji i tłumaczenia Biblii.

IV. EGZEGEZA STAREGO I NOWEGO TESTAMENTU:

M. E. B o i s m a r d (Jerozolima): Cytaty z Księgi Daniela w NT; T. S. V e č k o (L.): Wina, kara i przebaczenie w 1–2 Sm: J. B i z j a k (L.): Ijob – mąż ukarany czy doświadczony? (prelegent udowodniał to drugie); N. R ö s e l (Hajfa): Cel i orędzie deuteronomistycznego dzieła historycznego – Przyczynek do hermeneutyki Ksiąg królów; A. R o f é (Jerozolima): Metafory w Biblii i w Targumach; O. K e l (Fryburg Szwajcarski): Przedsięwzięcia Antiocha IV w zakresie kultu w Świątyni Jerozolimskiej – prześladowanie czy reforma? (prelegent sugerował to drugie, jakkolwiek jego argumenty nie przekonywały); C. B u z z e t t i (Rzym): „Ave, gratia plena” – tłumaczenia współczesne a wpływ dawniejszych; M. V a n E s b r o e c k (Monachium): Dwa problemy z Listu do Rzymian (3, 25: problem *hilasterion*, i 8, 3: Chrystus – Ofiarą za grzechy); J. K a r a v i d o p o u l o s (Tesaloniki): Egzegeza NT w greckim Kościele prawosławnym – przeszłość i teraźniejszość; F. R o z m a n (L.): Przypowieści u synoptyków.

V. TEOLOGIA BIBLIJNA:

L. M e n a š e (L.): Obraz Boga w Biblii; A. R é b u l a (Triest) Terminologia i sposób mówienia o wieczności w Biblii – jej echa w literaturze słoweńskiej; M. M y l l y k o s k i (Helsinki): Problemy ideologiczne teologii NT (głównie o dewiacjach egzystencjalizmu R. Bultmanna, tzw. „teologii feministycznej” i – częściowo – ekoteologii); I. H o r o w i c z (Jerozolima): Sprawiedliwość (sedeq) w Biblii i jej rabinistyczne interpretacje; J. H. E l l e n s (Michigan): Pojęcie mądrości w świetle interpretacji biblijnej w Targumach, w Talmudzie, w gnostycyzmie i w dokumentach wczesnochrześcijańskich.

jańskich; J. A r e n z (Los Angeles): Biblia i nauka – wzajemne oddziaływanie na siebie; C. T o t h (L.): Hermeneutyka nadziei i utopii w Biblii; B. O ś l a j (L.): Biblia a kryzys eko-etyczny.

VI. PROBLEMY INTRODUKCYJNE I INNE:

G. S. O e g e m a (Tybinga): Rola apokaliptyki w procesie ustalania kanonu Biblii chrześcijańskiej; E. T o v (Jerozolima): Podziały według sensu w tekstach qumrańskich a podziały w TM i w starożytnych tłumaczeniach Biblii; F. Z a d r a v e c (L.): Diabeł w literaturze Cankara; V. P o t o č n i k (L.): Słownicy a Pismo Święte; (w świetle badań socjologicznych); Y. S v e r s t i u k (Kijów): Biblia w interpretacji literatury ukraińskiej.

W związku z kongresem zorganizowano także i logicznie w jego rytm włączono szereg pożytecznych imprez towarzyszących, zwłaszcza szeroko zakrojoną wystawę biblijną w Narodna Galerija. W obszernych jej pomieszczeniach pokazano i fachowo objaśniono w j. angielskim i słoweńskim cenne egzemplarze Biblii w wielu językach, od najstarszych rękopisów – po wydania współczesne. Osobny dział poświęcony jest (bo wystawa trwać będzie do końca roku) „Biblije na Slovenskem”, z nową edycją uroczyscie „fetowaną”, umieszczoną w miejscu centralnym na odpowiednio udekorowanym podium oczywiście na czele (nowe tłumaczenie jest już dostępne w księgarniach szerokim rzeszom). Otwarcia wystawy nadano wyjątkowo solenny charakter, z udziałem osobistości obecnych już uprzednio na inauguracji kongresu i wielu jeszcze innych (m.in. także dyrektora Biblioteki Watykańskiej). Równolegle udostępnione były wystawy w rozległym holu pałacu Kongresów: realiów kultury i religii ST i judaizmu, gustownie wykonane gabloty i duże plansze ilustrujące kształtowanie się tekstu Pisma Św. oraz jego wpływ, rolę i znaczenie w różnych dziedzinach życia narodów w przekroju historycznym. Oryginalną imprezą był także wieczorny koncert z występami najlepszych chórów i orkiestr Słowenii, wykonujących szereg kompozycji o charakterze biblijnym wybitnych kompozytorów.

Kongres zakończyła w piątek 20. września wieczorem „Slavostna Akademija ob izidu novega slovenskega prevoda Svetego Pisma”, z obecnością i przemówieniami prezydenta Słowenii, Milana Kučana, arcybiskupa A. Suštara i innych. Przemawiali też przedstawiciele zasadniczych grup językowych, jak: w języku hebrajskim prof. E. T o v z Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, w j. greckim J. K a r a v i d o p o u l o s z uniwersytetu Tesalonik, po angielsku B. M. M e t z g e r, po francusku O. M. E. B o i s m a r d, po niemiecku bp W. E g g e r, po rosyjsku A. A. A l e k s e e v, po norwesku G. S e i e r s t a d, po słoweńsku J. K r a š o v e c. Po przemówieniach chóry i orkiestry wykonały szereg innych utworów o tematyce biblijnej.